

אָקָדֵם

● ידיעון האקדמיה ללשון העברית אב התשנ"ו

פרס ישראל לפروف' רצחי ופרופ' זונדקן, חברי האקדמיה ללשון

עם מקבלי פרס ישראל השנה נמים שניים מחברי האקדמיה: פרופ' יהודה רצחי על חקר לשונות היהודים ופרופ' שמעון זונדקן על תרגום לעברית.

פרופ' רצחי נולד בתימן בתרע"ו (1916) ועלה לארץ בשנת תרפ"ד (1924).

הוא למד באוניברסיטה העברית שפה וספרות ערבית, ספרות עברית, מקרה, לשון וקבלה. בשנת תשכ"ד (1964) השלים את לימודי לתואר שני ונטקבל לאוניברסיטת בר-אילן בדרגת מדריך. במרהה נתמנה לරצה, למוצאה בכיר, לפ羅פּסּוֹר חבר ולפֿרּוֹפּסּוֹר מן המניין. לפני כעשר שנים פרש לגמלאות, אך הוא ממשיך להורות ומשמש מרצה מן החוץ באוניברסיטת בר-אילן.

מנימווקי השופטים להענקת הפרס: פרופ' רצחי הוא מחשוב החוקרם בישראל בכמה תחומיים של הספרות העברית ולשונות היהודים, ובכל תחום מחקרו נזקפים לצוטתו מאמרי יסוד, גילויים חדשים ומהדורות ראשונות.

פרופ' רצחי תרם גם למחקר שירות תור הזהב בספרד בගלי עשרות שירים ופיוטים מן הגנזה ומכתבי יד וכן באיתור מקורותיהם הערביים של מוטיבים בשירים של גדולי המשוררים בתקופה זו.

על סמך תרומתו הראשונית והחשובה של פרופ' רצחי ליסוד תחום המחקר של ספרות היהודי תימן, לחקר הלשון העברית הנהוגה בפי היהודי תימן והלשון העברית היהודית ולחקר השירה העברית בספרד, אנו ממליצים על מתן פרס ישראל בחקר לשונות היהודים בשנת התשנ"ו לפרופ' יהודה רצחי.

שמעון זונדקן נולד בתל אביב המשך בעמ' 4

האקדמיה מברכת את נשיא המדינה נעל נאומו בעברית בפרלמנט גרמניה

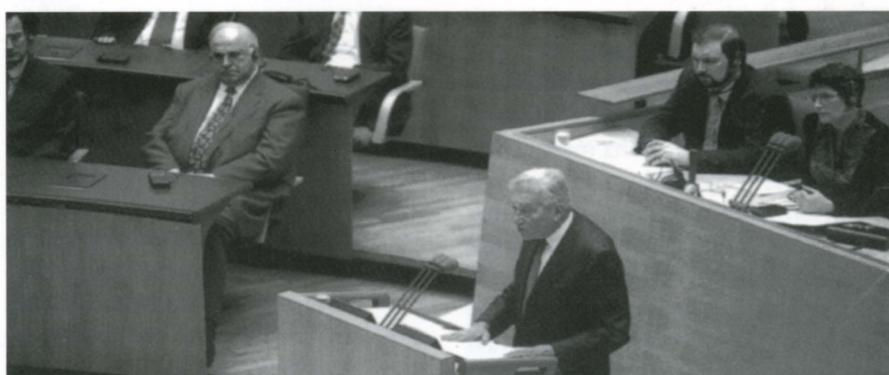
החלומות, הגעוגעים והתקווה. פיתחנו אוצר מילים נאה לצרכים המיוחדים שלנו. אנחנו מצפים, אנחנו נכספים, אנחנו מוקווים, אנחנו עורגים, אנחנו מתגעגעים, אנחנו מתפללים... ואעוצר כאן כדי לבקש את סliğת המתורגמים אם יקשה עליהם למצוא את המילים המתאימות. שני המטים האלה שקמו לתחייה אחרי כל כך הרבה שנים — מדינת היהודים והשפה העברית — הם עיקר מהותנו במאה הזאת. דואק אבמה זאת, שרתה אונטו מושמדים וממתיים, קמנן לחיים. בשפה הזאת, שבגולה שוחחנו בה רק עם אלוהים, אנחנו משוחחים בארץנו זה עם זה. ועדנו מתפללים בה וכוכבים בה ועובדים בה ולומדים בה, מותוכחים בה, מוחזרים בה ושוררים בה. והנס הוא גדול שבתאים, שהרי אילו היו חיים כיום ישעיו הנביא, שלמה המלך ושו הנוצרי, הם היו מבינים את מה שאני אומר, ממש כשם אני ובתי ונכדי מבינים את דבריהם, שנאמרו ונכתבו ונשמרו באוטן מילים מלפני שנים..."

מליאת האקדמיה החליטה בישיבתה מיום א' בשבט תשנ"ו, 22 בינוואר 1996, לברך את נשיא על נאומו החשוב בבודפשט, ולשלוח לו ברכה מיוחדת על נשיא את נאומו בלשון העברית.

בחודש טבת תשנ"ו (ינוואר 1996) ערך נשיא המדינה מר עזר ויצמן ביקור ממלכתי בגרמניה. שיאו של הביקור היה נאום נשא הנשיא לפני שיש מאות וחמשים החברים בשני הבתים של הפרלמנט. נשיא המדינה נאם בעברית.

חלק מנאומו ייחד נשיא נס תחית השפה העברית: "... מעבר לכל הדברים הקיימים בכל מדינה תרבותית, חוללו גם נס תרבותי ייחודי — השבענו לחים את שפטנו, את השפה העברית, היא השפה שבה אני מדבר אליכם עכשווי, שיותר מכל דבר אחר היא האסמל והעדות לתקומתנו.

אנחנו ושפטנו חיים. אנחנו, שהתגערנו מן האפר, והשפה — שהמותינה בתכרככים של מגילותות התורה ובין הדפים של סיורים התפיפיות — חיים. השפה שנחשה רק בתפילה, שנקרה רק בבתי הכנסת, שהושרה רק בטקסים דתיים, שנעקה בתאי השוחרה רק בטקסים דתיים, שנעקה בתאי הגזים בתפלת "שמע ישראל" — כמה לתחיה. אני יודע שהגרמניות עשרה ממנה בתחומים רבים, אבל לא חסרות לי מילים כדי להביע את רגשותי כאן ועכשו. מעולם לא חסרו לנו מילים בתחום האמונה, האהבה,

פָּרֶופְּ שְׂרֹנוֹ אַבְּרָמְסּוֹן ז"ל

שגור בפי הדוברים לומר "כולנו בסירה אחת" – במובן של "אחחים לצרה אנחנו". וברחבה – כולנו בני גורל אחד, אם לווים ואם למוטב. הביטוי מתרגם [לפי מיליון אוקספורד ללשון האנגלית נמצאה הביטוי "כי אנחנו בסירה אחת" [בשנת 1584]]: "כולנו בסירה אחת" [1585]. לкорא עברית ידוע סיפורי של ג'יק גירום "שלושה בסירה אחת (מלבד הכלב)" [ג'ירום רע בשימושו. מכל מקום ראוי להעיר, שיש במקורותינו ביטוי, שהוא עשוי לעניין זה.]

בתנוחמא, סוף פרשת מקץ: "האלים מצא את עונו בעדיך, אל תקרה מצא אלא **מוצא** (מושצאי). לעולם אין שני אחים נכנסין לבית המשטה ביחס, ואנו נמצאנו כולנו בערוגה אחת בעוון אחד שהוא בידנו". נראה שאפשר לפי המודרש לשמש בו ולמור "כולנו בערוגה אחת" לעניין שאנו משתמשים ב"כולנו בסירה אחת".

בואה וראה, שחיים הז זיל המשך בעמ"ז

בהלוויית פרופ' אברמסון (הדברים יתפרסמו במלואם **בלשונו לעם**): "באורחות חייו ובהליכות ביתו, כמו במעורבותו עמו קת הרוגש בענייניו עם ישראל וארכ' ישראאל – היה רבינו ומו רשותו אברמסון מופת מתמיד לכך שאין הכרח שיהיה קרע בתולדות עמו בין עבר להווה.

הווה אין לו עבר – גם עתיד אין לו, וברוגה אברמסון מוצחה האמונה הזאת עד תום. מי עד כמותו עסק בדמותו מון העבר, אבל הוא לא עבר, מכarra חכמים לא מעטים, אלא עבר כי בו...

"מפני בעלי לשונות" הכתיר ר' שרוגה אברמסון את ספרו על גודלי מיצגי חקר הלשון העברית בימי הביניים, ואף שפירש את השם הזה פירוש מוגבל, שהיו הם בעלי שתי הלשונות, העברית והערבית, חשתי כי במושג "בעליהם"

יש משה עמוק מציון הבקיאות. **בעלות** הלשון – בנוסחת אברמסון – כוללת אחרות, לשון מסווג ומשיעור קומתו של אברמסון נוון עדתו ומקדים מסירתו להיקף הגדול והכול של חי האומה. אחותה היא לו, אין להפריד: עם ישראל, תורה ישראל, לשון ישראל – הארץ ישראל".

עם מותו של פרופ' אברמסון אנו מבאים כאן שתי רישומות קצרות פרי עטו שנתפרסמו **בלשונו לעם**. (הדברים מובאים בשינויים קלים).

מלשון המדרשות ללשון ימינו
בערוגה אחת = "בסירה אחת"
תתרפסם **בלשונו לעם** כח, קוונטרס ג' (רעה)
תש"ז, עמי טו-טו

ב"יח בניסן תשנ"ו הלך לעולמו פרופ' שרוגה אברמסון, חבר האקדמיה ללשון העברית. פרופ' אברמסון היה חוקר דגול של ספרות התלמודים והగאנים ושל הספרות הרבנית, השירה העברית וכותבי המזדקדים העבריים בעברית ובעברית היהודית בימי הביניים.

פרופ' אברמסון נולד בשנת תרע"ו (1915) בפולין. הוא הוסמך לרבענות בשנת תרצ"ו (1936). שנה זו הוא גם עלה לארכ.

아버מסון היה בעל תואר דוקטור (תש"א) ותואר דוקטור לשם כבוד מבית המדרש לרבניים בניו-יורק (תש"מ').

הוא היה חבר האקדמיה הלאומית למדעים חבר האקדמיה האמריקנית למדעי היהדות. על עבדותיו המדעית זכה בפרסים רבים, ובهم פרס ביאליק לחכמת ישראל (תשכ"ז, 1967) ופרס ישראל למדעי היהדות (תש"ד, 1974). פרופ' אברמסון נבחר לחבר באקדמיה ללשון בשנת תש"ט (1959), והיה סגן נשיא האקדמיה בשנים תש"ד–תש"א. הוא שימש עורך לשונו משנת תש"ג עד שנת תש"ט.

لهן קטע מדברים שנשא הספר משה שמיר

עינוי שיח וסגנון בסיפור חיות חז

הרצאה בערב השוחי לכבוד פרופ' אלרנהנד

והבראה המכילה, לשונות הספק מציגות ברהה שאינה בוררת, דהינו ברהה שאין בה דרך אפשרות בחירה אחת (המוחzieה) או שלוש אפשרויות בחירה (המכילה), אלא ברהה שאינה מבקשת לברור ואני מבקשת להכריע בין האפשרויות הנתונות: תחת זאת היא נוטלת מעט מזו ומעט מזו וקורכת אותן הדבקים וממצעת ביןיהם וכורכת אותן בכריכת ניסוח בהירה ומיחודה בmine. סוג סגנון זה, כמו לשון ה"חוורות" המאפיינת את לשונו של חז, הוא עדות להקפתו חסרת הפשיות לתאר במדויק ובזהירות את מוחלci הסיפור, את מצביו ואת גיבוריו. בהרצאה ידונו סוגלים סגנוניים נספחים המאפיינים את חז, כגון הדמיומים, לשונות החזרה לגוניה ומבנה הפירוט.

משמעותו שלילי, והטעים לכך ברור על פי המציג במרקוטינו. גם כאן, כדרך בסוגיות לשון אחרות בסיפוריו, נטל חז מקורות הלשון הקנוניים של תרבויותנו והוסיף עליהם כדי הלשון הטובה עליו.

גם לשונות הספק חביבות על חז, והוא מרובה לשמש בין שתי תבניות עיקריות: "ספק אספק ב" (הציג לבן ולבן ואמר שספק דבר של סיום ספק כמיון דבר של ייאוש...") ו"פועל" ו"לא פועל" ("אף פרט זה כל-עצמיו לא היה אלא כמתוך החלום, ספק היה ספק לא היה").

לשונות הספק מציבות שתי אפשרויות שיש בראן מידת מסויימת של בחרה, ובכך הן דומות משהו לבראה, ואולם בוגיון לשני סוגיה הבראה המוכרים לנו, הבראה המוציאיה

בחודש ניסן נערך במכון מז"א מעמד ההרצאה השנתית לפרופ' יעקב אלרנהנד. פרופ' גדי ברעמי צraftי היה היושב ראש, וד"ר מيري הורביץ נשאה את ההרצאה "עינוי שיח וסגנון בסיפור חיות חז". לאחר ההרצאה הוענקה למרצה מלגה מטעם אגודת שוחריו האקדמית.

בהרצאתה הציגה ד"ר הורביץ תפופת לשון וסגנון אCHARות המאפיינות את לשונו של חז והמבידיות אותה מלשונותיהם וMSGוניהם של יוצרים אחרים.

אחד מן הסוגלים הסגנוניים האופייניים להז הוא לשונות ה"טרף" שבפיו. לשונות אלו מגוונות ורבות, והן רוקמות מארוג סמנטי עדין, רחוב ומרשים: טרף את מזונתו, טרף לפולני את העצבים, דמותה באה וטרפה לפניו, טרפה לפולני השעה ועוד. ברוב מופיעו ל"טרף" גון

דיון על ישיבות המלאה

החלחות נוספות:

- * שם התואר הנazor מרפאה הוא פָּרָאִי. התכוונה היא פָּרָאֹות וגם פָּרָאות.
- * המילה פֶּבַשׂ מיניה הדקדוקי זכר, ולפיכך יש לומר "חמישה כבשים" ולא "חמש כבשים". הבא לצין כבשים ממין נקבה יאמר "חמש כבשות".
- * צורת הרבים גם של **תינוק** וגם של **תינוקות** היא **תינוקות** (ולא "תינוקים"). לפיכך יש לומר **תינוק אחד, חמישה תינוקות; תינוקת אחת, חמיש תינוקות.**
- * המילים אחראית, אחריות אפשר לנתקן בשואה או בחטא פתא: **אֲחָרִיאֵי, אֲחָרִיאוֹת אֲחָרִיאֵי, אֲחָרִיאוֹת.**
- * צורת הרבים של **תְּפִיבָּס** היא **תְּפִיבָּס;** במקורה: **תְּפִיבָּסִים.**

בשאר הבניינים תנוקד עיין הפועל בחיריק או בצירוי, לדוגמה: גְּפִינְגָּו/פִּנְגָּו, שְׁגִינְגָּו/שִׁגָּגָה, הַשְׁפִּינְגִּי/הַשְׁפִּינְגִּי, הַפִּינְגִּי/הַפִּינְגִּי.

הערת:

בשורשים לא"י, ראיי בבניין הפעיל תנוקד ה"א הבניין בסוג לו בחיריק כגון: חַלְאִיטִי, חַרְאָה/חַרְאָה. בפעלים קִיהִי וְתִיהִי יתקיימו הצורות האלה זו לצד זו: בְּיִתְמָם, הַיִתְמָם; תִּיְתָּם, תִּיְתָּם; בְּיִתְמָם, הַיִתְמָם.

צורות סביל בגזרת ע"ע

בפעלים מוגרת ע"ע (אך לא בגזרת ע"ו) תותר הצורה פְּצִיץ כסביל של פּוֹצֵץ וכיו"ב. צורות הציווי של צָרָ, יְצָקָ, נְצָרָ, נְצָרִי, ובשני הפעלים האלה יתקיימו שתי צורות נטיה של הציווי בbenign קל: צָרָ, יְצָקָ, וגם צָרָ, נְצָרִי, יְצָקָ, וגם צָרָ, אֲצָקָ.

באי בשבט תשנ"ו, 22 בינואר 1996, נערכה באקדמיה ללשון ישיבת המלאה השלישית בשנת תשנ"ו. הפרופ' עוזי אורן נשא דברי הערכה לחבר האקדמיה ראובן סיון זיל. לאחר מכן נידונה הצעה לשינוי כליה התעתיק מכתב עברית לכטב לטיני, ונקבעו מונחים אחדים בסוציולוגיה.

ישיבת המלאה הרביעית נערכה בי"ב בניסן תשנ"ו, 1 באפריל 1996. הד"ר שלומית שריבום-שבטיאל הרצתה על עבודה התקינה האקדמיה ללשון העברית בקהיר. הנה החלחות אחדות בענייני דקדוק שנתקבלו בישיבת המלאה הזאת:

נתילת הפועל

גורת ל"י: בbenign קל תנוקד עיין הפועל בחיריק, לדוגמה: קְנִיטִי.

ນମ୍ବକୋତ ହର୍ଦାଜାତ ହୋଦଶୀୟ ବିମନ୍ଦାଇ

אין שגיאות: כך אנשים מדברים. לעוממתם קיימים — ותמיד יהיו קיימים — אנשים אחרים, שלא רק התקשורת עצמה מעסיקה אותם, אלא גם רמת התקשורת: עומק המעורבות הרגשית והשכלית במילה עצמה, בשימוש בה. לדידה של קבוצה זו, לשון היא גם כלי של שימוש תרבויות. לשון אחר: הם מודעים לכך ש밀יה אינה קיימת בפני עצמה אלא היא חלק משפחחה שלמה, משדה סמנטי שלם.

"למדני דבר בדברי לשון" ב"יב" באדר תשנ"ו, הוא יום השנה להבטאת הקבורה של שי"ע עגנון ושל חנן ילון, נשאה הגבי ברכה פישר את הרצאה "למדני דבר בדברי לשון" — מה אפשר לממוד על לשונו של סופר מתיקוני של בלשן. הגב' פישר סקרה ענינית לשון העולמים מחליפות מכתבים בין הסופר שי"ע עגנון לבשן חנן ילון, ועמדו על דוגמאות אחדות שלילון מציע בהן שי"ונ. נוסח בסיפוריו עגנון. כך למשל בתמלול שלושת בעקבות המלצתו של ילון, הבחן עגנון הבחנה סמנטית בין צול (עלענינים שבוחמור) לבין צול (עלענינים שבמושר). במרקאה אחר המליך ילון לעגנון בחור בצהרה צוֹנוּן (במקום צוֹנוּן), שהיא לטענותו "הצורה הישנה העיקרית... המצויה הרבה בספרות חז"ל בכתב יד ובפוסים ישנים". עגנון שקל את המלצותיו של ילון, ולא אחת דבק בנוסח שכתב. כך למשל הצורה המאוירת כתיקונה לא הוצאה מפניה הצורה החז"לית כתקנה. העורתו של ילון (שכתבו לבשטו של הסופר) ותיקונו של עגנון מעידים עד כמה שאף עגנון לקרוב את לשונו המשך בעמ' 5

ଘותות — ואפילו שם היא אונוסה להיאבק על קיומה ועל **צ'ות** קיומה. בחברה הישראלית נדרשת הכרה בשוויון מעמדו וכבודו של המבטא העברי, או, אם תרצו, ב'יתכונתה' המזרחית' של לשוננו.

Independence, אם תרצה ב"יב באדר תשנ"ו, 27 בפברואר 1996, נשאה הגבי שולמית הרaban את הרצאה **Independence, אם תרצה.**

בהרצאה דנה הרaban במשמעות העברית היום ובהשפעת הלען עליה: "ועכשיו נשמעו לכם כמה שירי עצמאות, או אם תרצו, אינדיינדנס" — דברי קריין באחת הרשותות ביום העצמאות. השימוש במילה האנגלית הוא חלק משחק חברותי, קבוצתי, מין לינגואה-פראנקה של אנשים הרואים אותה הטלויזיה, נוטים לאותו הארץ, קווים באוטון הרשותות.

בארץ הגירה, בארץ חסרת נורמות ברוב התחומיים, בארץ מוצפת בסחר, בפרשנות ובטלוייה בכבלים — מהesiyo' לדעת עברית? ברוב ארצות העולם המתוקנות חוגי האינטלקנציה uomדים על שומר הלשון בסנוביות כמעט, ואילו אצלנו דוקא חוגי האינטלקנציה מעודדים שימוש גובר והולך באנגלית.

לפי אסכולה מסוימת, הלשון משמשת אמצעי לתקשורת, ואילו רמת התקשורת אינה רלוונטית: אם האמרה מובנת — דיינו. ייתכן מאוד שרוב האנשים המשתמשים בלשון מסתפקים בתקשורת המדעית, ואין להם כל יומרות. אנשים אלו לא היו מודאגים משלגיאות לשון וככיב, למשל, מפני שלדים

ມ୍ବତା ଉବ୍ରି ବିଚରଣା ଯିଶରାଲିତ

ב"ט"ז בשבט תשנ"ו, 6 בפברואר 1996, הרצה מר אהרון אמר על המבטא העברי בחברה הישראלית. אמר סקר את גישתו של ועד הלשון ואבות הדיבור העברי החדש של המבטא להבראה ולמבטא, וזה בمعמדו של המבטא המזרחי היום: באספת היסוד של הסתדרות המזרחי העבריים, שהתקנסה בזכירון יעקב בתנתן טרס'ג (1903), צידד אליעזר בן יהודה באימוץ המבטא המזרחי: מצד הבחינה התוטלתיות עליינו גם כן לבctr את ההבראה הספרדית, כי על ידה תקל העבודה על הילד להבדיל... ולא ישגה לעולם לכתוב "שבת" בסמך, ולא "כתbab" בקורף, או "קְשָׁר" בBUF, כאשר יהיה עפ"י רוב בהברת האשכנזים, ואל יהיה הדבר זה קל בעינינו.

לפני מעלה משומונים שנה, ב"יב" בסיוון תרע"ג, החלית ועד הלשון "לקלבל את מבטא האוטיות המضافות בapon זזה": ו = וּ ערבית, ש אנגלית, וּ צופתית. ח, מן הגrown, כאות שאה עברית. ע, מן הגrown, כהברת אות זו עברית. צ = צ גרמנית.

שאלת המבטא חרוגת כוים מן הפונטיקה או האנטטיקה הלשונית-המויקלית. לכארה היה המבטא המומלץ מרראשת המאה, המבטא המזרחי, צרכ' "לחת את הטו"ן" בדיון העברי היום בשרות היחיד כברשות הרבים. מטעמים חברתיים-תרבותיים המוכרים לנו היטב, לא זה המצב למשעה: ההגיה העברית "ה'וכונה" נדחקה יותר ויתר לשולי רשות היחיד של השכבות המקופחות יותר וה"נכחות"

שבתון בארצות הבritis. ביום המכפירים
התפללתி ממנין של אשכנזים. לעת המנהה
לאחר קריית הפטורה ניגש אליו אחד
הממתפללים והטיח כי את השאלה, כיצד אתה
מרגש ביום זה עמנו? אמרתי לו: לא Hari
כפיור בגללה מהרי כיפור בארץ ישראל. בית
כנסת שאני מתפלל בו בתל-אביב סמוך הוא
ליפו. עומד הוא ברומו של בנין וחולנותיו
שבמערב נשפכים אל הים. והעיר יפו ניצבת
לנגד עיניך כמנחת על כף היד. ויש שמתגוננת
לבך המשכבה: הנה, מכאן יורד הנבניה יונה
ליים יפו. וורה זה פלא, בעבר אלפיים בשנים
יוושובים יהודים בקרבתאותו מקום והוגים
בכיבום הקדוש באוטה עלילה גדולה של הנבניה
הברורה לפני אלוויו ושל חטא ותשובה. עתה
— סיימת דברי לאוטו שואל — היכן אני
ההיכן זירת ההתרחשות?

מן הנג בני תימן לומר על השולחן, שבת
ובסעודה של מצווה, טעם של תורה מפרשת
אותו שבע. ואם בשולחן גשמי של מאכל
ישמשקה כך, בשולחנה של תורה והכמה על
אתה ככמה וככמה. בשבוע זה אנו קוראים
בتورה שתי פרשיות: 'אחרי מוות קדושים'.
עניןן של פרשיות אלו הוא: לבדוק המקדש
ונגדורי עריות. וכך אמרו במדרש ויקרא רבה
בבב (ז): מפני מה נסכה פרשת עריות לפרשת
קדושים, אלא לממדך שכל מקום שאתה מזעך
נדדר ערווה אתה מזעך קדושה.

פרשת קדושים חותמת בפסוק יהי' קדושים ל' קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי (ויקרא כ, כו), לומר לך, שלא כל העמים בית ישראל. ישראל חותם הקדושה טבוע בערכיו יסוד שלם: ארץ ה' ארץ הקודש; לשונם לשון הקודש; והאומה חי' עם הקודש.

אנו מוצווים על תורה המוסר ועל קדושת
החיים בבית ובמשפחה, בפרט ובכלל, בדריכים
בקבבשים. או אז הנה רואים להייראה עם
קדוש.

יצירות מופת והעшир את תרבותינו הן במגוון
רחב של יצירות מתkopות רבות הן
בהגשמה של הלשון העברית ובהרחבת
אפשרויותיה.

בתרגומו של פרופ' שמעון זנדבך אפשר
למצוא יצירות מופת מתkopות רבות ומסוגי
ספרות שונים.

על היקף רחב זה של יצירות ועל האיכות המעלוה של תרגומן ראהה ועתה השופטים licensors להמליץ על הענקת פרס ישראל בתרגום לעברית לשנת התשנ"ו לפרופ' שמעון זונבנברג.

ישראל לענפיה ולדורותיה. חכמה – אלו
חכਮות העמים והמדעים למייניהם. על העבודה
– זו מלאכת יום יום של כל אדם בישראל:
כפועל כסוחר, פקיד בחוק. ויבאו על הברכה
חיילינו, באשר הם שם, המגוננים علينا
בגופם ובנפשם, ורक הודות להם מתנהלים
חיןינו בטם.

אליו באנו לבקש בתולדות עמו בעבר מעמד
ודומה שהקרוב אליו ביותר הוא העלתת
בכינויים לירושלים, אלו בקרים של פרי
האדם, ואלו בקרים של פרי הרוח. ופרי
הרוח הוא גם פרי האדמה, שכן הארץ היא
אדמת גידולו ופריחתו. פעל הקרים העלו
את בקרים לירושלים בעסק גדול. הכל
חקלו להם כבוד: הפחות, הסגנים והగוברים
יצאו לקראותם, וכל בעלי אמנויות שבירושלים
הפסיקו מלאכתם ושללו לשולם. כווצא בהם
שם אנו נושאים איש את יבול רוחו,
מעילים לאוצר הרוח של האומה, במעמד של
דורי האומה: הנשיה וראש המשלה, אב
ביתה דין העליון ושרה התattrון והאמניות.
יכנס שמביא בקרים חיים בזידוי של
שבח ותודה למקום על הארץ ועל פרותיה, אף
אנו פניו מלא הדריה למקום שהגענו לארכ

ובחלה נפלה הזכות לחיות וליצור על אדמות
ישראל, ואינו דומה מי שעושה מלאתו ביכר
למי שמהפך ביצירת ראשונים במקום
כמיחתה וגידולה. כאן נושא הנביאים את
חזונותיהם. כאן פעלו אנשי המשנה, התלמוד
ההமדרש, ובכאן יסדו פיטני ארץ ישראל את
ציונותיהם. תחוות הקבלה בין החוקר בהווה
ליוצר בעבר גדולה. משל היו שנים שתין
חוליות שרשרת אחת. ופעמים אתה שוגה
במחשבה: שאתה במקומות שאתה שרווי בו ישב
לפניהם אותו קדמון, שאתה מגלב בשירתו
כתביו. ווורשה לי להציגים זאת במעשה
SHAREU LI: לפניו כעשר שנים עשתי שנת

פרופ' יהודה רצאבי
ביום העצמאות הונק לפרופ' יהודה
רצאבי פרס ישראל. אנו מביאים במדור זה
דברים שכתב לרגל המועד (הדברים
פורסמו בעיתון "הצופה" ב' באיד
תשנ"ו, 20 באפריל 1996).

עם קבלת פרס
ישראל

בטקס חלוקת פרס ישראל לשנה זו, שנמנית עט זוכי, קיימוטי בעצמי מקרא שכותב ובמקום גודלים אל תעמוד' (משל כי זה). אך גם לי יש מה לומר. ומה שהוא בלבו לומר שם אומר כאן.

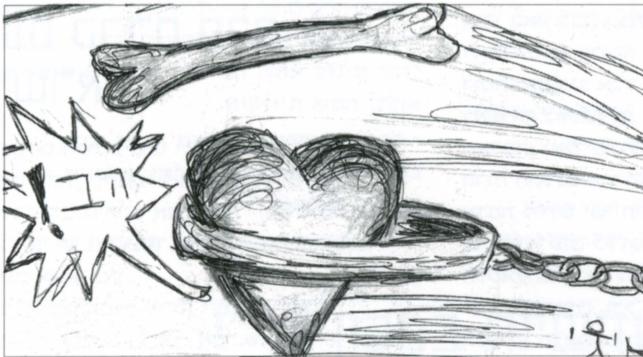
מנగ טוב ונאה נוהגת המדינה בבחירות
חווקירה ומאהת אותם, שנהvana בפרס, כאות
הערכה על פועלם ועל הישגיהם. אבל גם
לחוקרים עצם יש פרס משליהם המפרנס
אתם, יומין ושבועה שעה, ומהזק ידיהם
לעשות במלוכה, כל עוד נשומות שדי בקרובם.
זאת היא הנאת היוצרה עצמה, שאין מעלה
ממנה. והטייב להגדירה ר' סעדיה גאון, שכותב:
תועלת ראשונה של החכמה היא ההתוננות
עליה, כאמור הכתוב כי תבוא חכמה בלבך
ודעת לפרש ינעם (משלי ב, 1 – זeker,
פירושו רשי' ג' לבראשית, עמי 195). ועל טוב
יזכרו נשותיהם ובניהם, שעל גבם הם
חורים חרישים וקוזדים קיצרים.
בזים זה ראוי לנו לברך שלוש ברכות: על
הארץ, על התורה ועל העבודה. על הארץ –
שזכינו לשוב לארץ אבותינו, לקוממה ולכונן
בה את מדינתנו. על התורה – שננו מהדים
את תרבות האומה בארץ מקורתה. וכבר דרשנו
את הכתוב יאשר שם הזבב (בראשית ב, יא)
– مكان שאין תורה כתורת ארץ ישראל, ואין
חכמה חכמת הארץ ישראל (בראשית רבא ט),
(ב), ודוק: תורה וחכמה. תורה – זו ספרות

פרס ישראל

בשנת תרצ"ג (1933). בתשי"ג (1953) הוא החל למלמד ספרות אנגלית ופילוסופיה באוניברסיטה העברית, וסיים תואר ראשון בשבשת תשט"ז (1956) ותואר שני בספרות אנגלית בתשי"ט (1959). לאחר עבודת הדוקטור נשלח מטעם האוניברסיטה העברית לקיימברגി באנגליה.

וינדנבק חזר לארץ בשנת תשכ"א (1961), והחל ללמד בדרגת מרצה בחוג לספרות אנגלית.

ולילך למים מימה של תורה קיומ הרוחני, מ"מ **כolio lab** אמץ באמונה וכו'. ואף ישראל גם לו כב אחד לאביו شبשים וכו'".
ואף ב"מגלאט ספר" שלו חור ר' יעקב עמדין על הפתגם ואמרו: "ובורחו כולם כבירות כלב הנובת, בהרים עליון בן אדם מקל להכתו, מתוך הטבע הידוע לכלב שכלו lab".
וודאי ישנו הפתגם אף במקומות אחרים, וכדי לאספס.

נשכות הרצאות

וأت דקדוקה אל לשונם של חכמים ואל דקדוקם.

ואמנם כל שורה ושורה מסיפוריו מצהירה על המופת הלשוני העיקרי שלו, לשון חז"ל. כך הוא נוקט צורות **פעול** (עתידי), **פעול** (ציווי) דוגמת **ימוד**, **יטעם**, **טעום**, **סעוד** וכדי שלא כבמרקא. כך בוחר הוא לכתוב **פסקו מלבוא** ונמנעו מלבוא, ומקסיד לקיים את הבדיקה בין **שהה מעלוות לבן שהה לעלות**. כך הוא כותב **התחל מציק**, **בוכה**, **ולא התחל להציק**, **לבכות**. ועוד לשונות רבים מאד המיחדים לשון חז"ל.

כדי להבליט את הכרעתו הלשונית השנייה אימץ עגנון במיוחד מאפיינים הזורמים לשון, שסופרי החשכה והתחייה טבעו בה את חותמת והחריל אותה גם לקרויאיהם ולמושיכיהם. אולם ככל שגדלה בקיאותו בספרות חז"ל – ובעדותו של יлон – בא שיקולי ה哉ומות, הדיקוק הדקדוקי וההיגיון הסמנטי ותפסו מקום גדול והולך בלשונו האמנותית, וקדמו לשיקולי ההיבדלות והסגנון.

מסורת הלשון של עגנון היא מסורת הדפוסים של לשון חז"ל ולשון החיבורים הרבניים וחסידים. מילון הוा לומד את לשון חז"ל כפי שהיא עולה מן המחקר המבוסס על כתבי יד ומוסרנות מהימנות שבעל פה. המתח בין שתי מסירות תרבויות אלה – זו הקדומה וזו בגלגוליה המאוחרים – כמו גם יחסו האמביולנטי של עגנון לדקדוק, הם מאפייני לשונו ומפוני סגנוןנו המזוהה. חילוף המתכבים בין לבון יلون שופכת אור על בירורת הלשון – ועל תהליכי הייצור של ספר קלסיקון זה.

המשך עמ' 2

שרגא אברמסון ז"ל

בספרו "دلנות נוחות" חלק ראשון, עמ' 166, אמרו: "גס פקעה בריה! הציצה בה רוזה בעקינה עין של זלזול. – גס היא בערוגה". ודי רמזו לו להז דברי המודרך שהבאו.

שאלת ותשובות עליה כלב – "כolio lab"

נתפרנסם בלשונו לעם
כו, קונטראס ז (רנץ)
תשיל"ה, עמ' יט-כא.

דרכם של פתגמים –
שם נראים ונעלמים.
יש שאטה מוצא
פטגום בספר מאורה,
ודומה עלייך, כאילו
המחבר הזה חידש
אותו, ולאחר מכן אמרה

מוצא שכבר נארט נארט הפתגם מאות שנים לפני כן, אלא שנעלם זכרו מן הכתובים, עד שבאה המחבר המאוחר וחזר וקבעו. שמא אמרו: וכל כך ללה? – אין ידוע נתיב הרות. בקובץ מאמרים מ"ספר המליצה העברית" לר' יהודה ליב זלוטניק-אבידע, ירושלים תרצ"ט, מביא המחבר את הפתגם: "למה נקרא שמנו כלב? – שהוא כolio lab". והוא מוסיף: "והייתי חפש לדעת, אם אכן נמצא מארם כזה בדרכי חז"ל, או שזה לך מודרש להד"ס". והמושcia לאור והואר רב"ם לויון, בעל 'אוצר הגאנונים', הוסיף על זה הערתא: "אין ספק, שהוא שיבוש של עם הארץ מן למה נקרא שמנו כלא? שהיה כolioabi (תונחמא, תולדות, אוט ו").

כולי האי – ואולי? ויש להשיב על השאלה שנסאלת: הפתגם ישנו הוא, ונמצא בא"לפא בבית דבן-סירה. בין השאלות ששאל נובוכאנצ'ר את בן-סירה, ישנה שאלת: "מן פניה היה שנהה בין החתול לכלב?". ובתשובותה בן-סירה משיב על השתלשלות היחסים שבין החתול לכלב: "כשאדם (הראשון) הביא כלב לביתו יצא חתול לקראתו ואמי ל': מפני מה בתאת לבתי? אמי לו (הכלב): הביאני אדם לבאן. אמי לו: מפני מה הבאת זה בחדרך? אמי לו: לפי שפלו לך. ולפיכך נקרה כלב וכו'". ואף על פי שהמחבר של הספרורים האלה לא נתחזק תלמיד חכם, מכל מקום אי אפשר לכנותו "עם הארץ", ובוודאי שאינו שיבוש, שכן מצאנו לחכם מובהק, והוא ר' יעקב עמדין, שהשתמש בbijter זה, כגון בסידורו, בביבאו פרק שירה (דפוס ראשון נג ע"ב): "כלבים אומרים, בוא נשתחוו ונכרעה וגוי, והוא (הכלב) בעניין

השופט צ"א טל מעיר שהמילה חולאות (אקדם 8, המילון ההיסטורי ללשון העברית, עמ' 5) מתייעדת לא רק בכתביו של מנדלי אלא גם ביצירתו של עגנון: "שבעלה של זקנה זו מת במין חולאת שהעבירה הספריו" ("קורות בתינויו", עמ' 54). ומוסיף פרופ' ראובן מירקין מן המילון ההיסטורי:

הודגמה של "חולאת" בסיפורו עגנון, שמר טל מביא מtopic "קורות בתינויו", היא אחת מתוך עשרים ואחת העדויות של מילה זו בסיפורו עגנון, כפי שהדבר עולה מבדיקה המאג' הממוחשב של עגנון. המילה נמצאת ביצירות אל: "הנכנתה לה" (חמש פעמים), "סיפור פשוט", "בערינו ובזקנינו" (שלוש פעמים), "אורח נתה להן" (שלוש פעמים), "תמלול שלשות", "שיריה", "עיר ומלואה" (שלוש פעמים), וכאומר ב"קורות בתינויו". והרי דוגמה: "אם כן למה היה קשה לשדרה, דבר שצרכני לכשות אני מגל, **חולאת** אחת רחמנא יצלן נטפלה לאוთה עלבה, אלא שרופאותה כבר מוכנת לה, שאוთה החולאת היינו מחלת הנפילה רחמנא ליצלן היה קשה לזכרים קלה נקבות, שאם לאוותה מועברת אותה החולאת מסתלקת" ("הנכנתה לה", עמ' קסב).

פרופ' חמוטל בר-יוסף מעיר שבא**אקדם 8** במדור **משולחנו של חבר האקדמיה** מאת פרופ' יוסף יהלום נפל שיבוש: הסופר גנסין לא היה ליטאי אלא אוקראיני.

ומшиб פרופ' יהלום. הערכה של פרופ' בר-יוסף מוצדקת בהחלט. הכוונה הייתה כמובן למבטא הליטאי של אוורי ניסן גנסין. וכבר נשאלת

שאלה דומה על ביאליק, שגדל בסביבה שהגיעה בה הייתה והלינית וחוזיו נחרזו בהגיה ליטאית דוקא. וניטה דב סדן כוחו בתשובות: וכגון שהייתה כאן הזדהות עם הגניה של נוסח לטיא, קידעה לפניה הסמכות התורונית המשוכלת וכל כיווץ באלה.

וכדי לשבר את האוזן נביא כמה דוגמאות חריזה עברית שכל קיימה במבטאים המדובר של בני ליטא. כך חריות כתוב עלייה: kedibÓE/elyÓE

וכך חרז ביאליק בשיר 'הצור והגל': הגבָה/. hagovÉYE/zerÉYE מגנסין: שעיקָה/הכְּסָא/. osÍSE/hakÍSE/ויל"ג הליטאי חוץ בשירת היידיש שלו פשח/חשׁ. pÉSEX/hÉSEX/

ברכות

האקדמיה ללשון העברית שולחת ברכות לד"ר יוסף עופר מון המכוורות המדעית לרגל קבלת התואר דוקטור.

מotton דברים שאמר הסופר חיים האז בטקס חנוכת יד בנו-יהודית באקדמיה, ביום כ"ט בטבת תשל"ג (בינואר 1973):

"יש ספר, שאין בו לא פיות ולא מחשבה ולא הגות, לא מדו מכל המדעים הנלמדים ולא כל דבר הרציך עיון, וכל דבר שאתה שואל ממנו משיב לך. זה ספר המילימ. עם ישראל אהב ספרי מילימ. מעין מן במנינו. מידת כל ספר שהוא שגורה בפי העם, לא מוחלת בבית ובחווץ, לא בין אדם לחברו ולא בין אדם לבין עצמו, היתה שגורה בשכלו, שהוא משפט מכל החולין הנוגעים בחווים, נסעה ספר מילימ של הלשון העברית, שלא מיויחסים היושבת בשכל, מופרשת מכל החולין הנוגעים בעל-פי דרכה. אף על פי כן, על כל השינויים שחלו בה במשך גמורה מלאכתה ולא פסקה מליצור ולהשתנות עלי-פי קודם, לטעקות של בית רון, בимвיהם של אבותינו הדורות, היא נטiosa ועומדת כבתוכה, ניכרת לרבים, לשנתנה להיות קודש.

אבלם, יצחק ויעקב, מה שאין כדבר היה בכל אומה ולשון. מידה יש בעם היהודי, שככל מה שהוא גועג מעתה הארץ ישראל להיות ארץ הקודש, כל מקומות מושבתו כי הילת קודש, הוא עצמו עם קדשו, כך שתנתנה הארץ ישראל לשון הקודש. מין מבינו.

אחד הפרדוקסים בדברי ימיינו הוא, שבורה לה השכלה את הלשון הרוסית, והוא שameda לנו וגרמה לתחיה הלשון העברית הייש, לא את הלשון הגמנית ולא את הלשון העברית החדשה. והשפה העברית שטרואת הקודש, ואחרות למדינת ישראל. אלום אליעזר בקייצ'ה-הדר. הוא היה תיר החולק לפני העם וכובש את הלשון העברית לפני דורו, וכך השכלה אחרת לבוא. אילו קדמה ההשכלה במאה שנה זו עם ישראל, וככל שהשנה נסים בא, בקייצ'ה-הדר. והוא עמד נגד כל בני דורו, כמו שאמנו הדורות הבאים. זו הייתה מהפכה, וכדרך מהפכה שלם. לא צורדים בלבד, אלא ברה, כדרך שחייב השכל ואמורים בהשענות: "למען ייחד צורדים דש". ואלה צורדים בלבד, אלא עד גולדים וטוביים, ואהבים ונאמני וחילופיות, קיימת ועומדת לעד, לעתיד לבוא כבבעד. אקטואלית נצחית. בכל זאת מעין לשון קודש: מה שהייתה לשון תורה לאבותינו הייתה לשון שירה לביאליק. והדבר הוא כן. יש בספרות העברית החדשה מושם המשך לתורה, והלשון העברית גורמת.

העברית כולם, ואין צורך לומר רוב היישוב בארץ ישראל. למדי לי, וביאליק היה השם העברית כוח ואשי, כוח עצמי, לשון שהיא מ עבר לימון, מעבר לתמורות שאמץ ממשו על עצמן. ונכין, עכשווי, דוקא כאן בישראל, מזויאים אנו לעמוד על המשמר, שהלשון העברית נדחית, אם רב ואם מיש. סכנה מני הלשון האנגלית לאנגלית ללשון העברית. רחמנא ליצלן, מן אותה שעה שנגע יקרב בספרות העברית, כמעט מושרים ובספרים העבריים. ישראל קיימת כל זמן שהלשון העברית קיימת בתוכה. בטלת הלשון העברית, ככל חיינו. זה הפילון הראשון יצא הלesson ביה-ישראל. זו פרשה מдолה שככל מה שמיין תלויים בה. וכך נתקיים חלומו של אליעזר בן-יהודה, והוא מילנו שמיין בו את לוינד הלשון העברית, נשנתנה בימי יהדותה, והוא מילנו שמיין כל דורותיו".

כך נתקיים חלומו של אליעזר בן-יהודה, והוא מילנו שמיין וראשון (הדברים הובאו בהשראות ובשינויים קלים. הנוסח המקורי בימי יהדותה, קרן יט-ב, עמ' 116-118, תש"ה).